

Soovitus teaduse ja teadlaste kohta

13. november 2017

[Järelevalve](#)

UNESDOC – (PDF) inglise – prantsuse – hispaania – vene – hiina – araabia

Preambul

ÜRO Hariduse, Teaduse ja Kultuuri Organisatsiooni (UNESCO) peakonverentsi 39. istungjärg 30. oktoobrist 14. novembrini 2017. aastal Pariisis,

meenutades, et UNESCO soovib oma põhikirja preambuli viimases lõigus toodud tingimuste alusel, toetades muu hulgas maailma rahvaste teadussuhteid, edendada rahvusvahelise rahu ja inimkonna üldise heaolu eesmärgi, milleks Ühendatud Rahvaste Organisatsioon loodi ning mis on ka selle hartas välja kuulutatud;

arvestades 10. detsembril 1948 ÜRO peaassambleel vastu võetud inimõiguste ülddeklaratsiooni tingimusi ning eriti selle artikli 27 lõiget 1, milles sätestatakse, et igaühel on õigus vabalt osa võtta ühiskonna kultuurielust ja saada osa teaduse edusammudega kaasnevatest hüvedest;

tunnistades, et

(a) teadusavastused ning nendega seotud tehnoloogilised edusammud ja rakendused loovad palju võimalusi arenguks, eriti tänu teaduse ja teaduslike meetodite optimaalsele kasutamisele inimkonna hüvanguks, rahu tagamiseks ja rahvusvaheliste pingete maandamiseks, kuid võivad ühtlasi kaasa tuua teatud ohte, eriti olukordades, kus teadusuuringuid kasutatakse inimkonna eluliste huvide vastaselt, et valmistada sõdadeks, mis põhjustavad ulatuslikku hävitustööd, või teise riigi ärakasutamiseks või inimõiguste, põhivabaduste või inimväärikuse rikkumiseks, ja kõigil juhtudel, kus need tekitavad keerulisi eetilisi ja juriidilisi probleeme;

(b) sellega toimetulekuks peaksid liikmesriigid arendama või välja töötama vajalikud meetodid, et sõnastada ja kohaldada asjakohased põhimõtted, st võimalike ohtude vältimise ning teadusavastustele, tehnoloogilistele edusammudele ja rakendustele omaste positiivsete võimaluste täieliku elluviimise ja kasutamise põhimõtted;

tunnistades ka

(a) teaduse kui ühishüve olulist väärtust;

(b) seda, et andekas ja väljaõppinud personal on kohaliku teadustöö ja tootearendusvõimekuse nurgakivi ning mujal tehtud teadustöö rakendamisel ja kasutamisel asendamatu;

(c) seda, et tulemuste, hüpoteeside ja arvamuste vaba levitamine mõiste „akadeemiline vabadus“ tähenduses on teadusliku protsessi tuum ning annab teadustöö tulemuste täpsusele ja objektiivsusele tugevaima tagatise;

(d) piisava toetuse ning teadustööks ja tootearenduseks vajaliku varustuse olulisust;

märkides, et kõigis maailma paikades on see põhimõtete kujundamise aspekt muutumas liikmesriikide järjest tähtsamaks; *pidades silmas* soovitusel lisas toodud valitsustevahelisi algatusi, mis näitavad, et liikmesriigid tunnistavad teaduse ja tehnoloogia suurenevat tähtsust maailma eri probleemide lahendamisel üldisel rahvusvahelisel tasandil, tugevdades seega riikidevahelist koostööd ja edendades üksikute riikide arengut; ja *olles kindel*, et need suundumused aitavad liikmesriikidel võtta konkreetseid meetmeid asjakohaste teadus- ja tehnoloogiapõhimõtete kehtestamiseks ja järgimiseks;

olles veendunud, et valitsuste asjakohane tegevus võib aidata märkimisväärselt kaasa selliste tingimuste loomisele, mis toetavad ja suurendavad kohalikku võimet tegutseda ning kasutada teadus- ja arendustöö tulemusi, olles ühtlasi teadlikum oma kohustusest inimeste ja keskkonna vastu;

uskudes, et nendest tingimustest on kõige tähtsam tagada teadus- ja tehnoloogiaalases uurimis- ja arendustegevuses osalevate inimeste õiglane staatus, võttes nõuetekohaselt arvesse sellele tööle omaseid kohustusi ja selle tegemiseks vajalikke õigusi;

arvestades, et uurimis- ja arendustegevust tehakse erandlikes töötingimustes ning see nõuab teadlastelt äärmiselt vastutustundlikku suhtumist oma töösse, riiki ja ÜRO rahvusvahelistesse ideaalidesse ja eesmärkidesse ning et selle valdkonna töötajatel on seepärast vaja asjakohast staatust;

olles veendunud, et praegune valitsuste, teaduse ja avaliku arvamuse õhkkond on peakonverentsi jaoks sobiv, et sõnastada põhimõtted, mis abistaksid neid liikmesriikide valitsusi, kes soovivad tagada asjaomaste töötajate õiglase staatuse;

meenutades, et selles valdkonnas on juba tehtud palju väärtuslikku tööd nii üldiselt seoses töötajatega kui ka konkreetsemalt teadlastega, eelkõige rahvusvaheliste dokumentide ning muude selles preambulis ja soovitusel lisas mainitud tekstide abil;

olles teadlik, et sageli ajude äravooluks nimetatud nähtus teadlaste seas on minevikus põhjustanud ulatuslikku ärevust ning see teeb teatud liikmesriikidele ikka veel suurt muret; pidades sellega seoses meeles arengumaade tungivaid vajadusi ning soovides seetõttu anda teadlastele mõjuvamaid põhjuseid töötada riikides ja valdkondades, kus nende teeneid vajatakse kõige rohkem;

olles veendunud, et kõigis riikides tõstatatakse sarnaseid teaduse ja teadlastega seotud küsimusi ning nende lahendamiseks on vaja ühist käsitusviisi ja selles soovituses sätestatud ühiste normide ja meetmete kohaldamist võimaluste piires;

arvestades selle soovitusel vastuvõtmisel ja rakendamisel **täielikult** suurt mitmekesisust eri riikide seadustes, määrustes ja tavades, mis määravad ära teaduse ja tehnoloogia valdkonna teadustöö ja tootearenduse struktuuri ja korralduse;

soovides neil põhjustel täiendada norme ja soovitusi, mis on sätestatud iga riigi seadustes ja dekreetides ning lubatud nende tavadega ning mida on käsitletud rahvusvahelistes õigusaktides ja teistes selles preambulis ja soovitusel lisas mainitud dokumentides seoses teadlaste peamiste probleemidega;

olles eelnevalt teinud istungjärgu päevakorra punktis 7.4 toodud ettepanekuid teaduse ja teadlaste kohta;

olles otsustanud oma 37. istungjärgul, et need ettepanekud peaksid moodustama soovitusel liikmesriikidele;

teeb 13. novembril 2017 teaduse ja teadlaste suhtes soovitusel, mis asendab 1974. aasta soovitusel teadlaste staatuse kohta;

soovitab liikmesriikidel võtta järgmiste sätete kohaldamiseks seadusandlikke või muid meetmeid, et kehtestada oma territooriumil selles soovitusel sätestatud põhimõtted ja normid;

lisaks soovitab peakonverents liikmesriikidel teha see soovitus teatavaks teadustegevuse ja tootearenduse ning nende tulemuste rakendamise eest vastutavatele ametiasutustele, organitele ja ettevõtetele ning muudele teadlaste huve esindavatele või toetavatele organisatsioonidele ja huvirühmadele;

samuti soovitab peakonverents liikmesriikidel anda peakonverentsile viimase määratud tähtaegadel ja viisil aru meetmete kohta, mida nad on võtnud selle soovitusel rakendamiseks.

I. Kohaldamisala

1. Selles soovitusel on kasutatud mõisteid järgmises tähenduses:

(a)

(i) mõiste „teadus“ tähendab tegevust, mille raames püüavad inimesed organiseeritult kas individuaalselt või väikestes või suurtes rühmades avastada ning teha vaadeldavate nähtuste objektiivse uurimise ning tulemuste jagamise ja vastastikuse hindamise kaudu nende kontrollimise abil selgeks seoste, suhete või koostoimete ahel; moodustada süstemaatilise mõtlemise ja mõtestamise abil teadmiste koordineeritud allsüsteeme ning seega võimaldada endal kasutada arusaama looduslikest ja ühiskondlikest protsessidest ja nähtustest enese hüvanguks;

(ii) mõiste „teadusvaldkond“ tähendab teadmiste, faktide ja hüpoteeside kogumit, mille teoreetilist elementi saab pika- või lühiajaliselt kinnitada, ning mis hõlmab sel määral ühiskondlike faktide ja nähtustega seotud teadusi;

(b) mõiste „tehnoloogia“ tähendab teadmisi, mis on otseselt seotud kaupade või teenuste tootmise või täiustamisega;

(c) mõiste „teadus- ja arendustegevus“ tähendab teadust ja tootearendust, milles „teadus“ tähistab eespool lõike 1 punkti a alapunktis i ja lõike 1 punkti a alapunktis ii kirjeldatud teaduslike teadmiste loomiseks kasutatavaid uurimis-, katsetus-, mõtestamis-, kinnitamis- ja teooria kontrollimise protsesse ning hõlmab seega nii alus- kui ka rakendusuuringuid ning milles „tootearendus“ tähistab kohandamis-, katsetamis- ja häälestusprotsesse, mis viivad tulemuste praktilise rakendamiseni, sh uuenduste tegemiseni;

(d)

(i) mõiste „teadlased“ tähendab isikuid, kes tegelevad teadus- ja arendustööga ning vastutavad selle eest;

(ii) selle soovitusel sätete alusel saab iga liikmesriik määrata kindlaks kriteeriumid, mille alusel liigitatakse isikuid teadlaste alla (näiteks diplomite, akadeemiliste tiitlite või funktsioonide järgi), samuti lubatud erandid;

(e) mõiste „staatuse“ tähendab teadlaste seisundit või nendesse suhtumist, mis avaldub esiteks nende funktsioonile omaste ülesannete ja kohustuste ning nende täitmise pädevuse väärtustamises ning teiseks ülesande täitmise eest saadud õigustes, töötingimustes, materiaalse abis ja moraalses toes.

2. See soovitusel kehtib:

(a) kõikide teadlaste kohta, olenemata:

(i) nende tööandja õiguslikust seisundist või selle organisatsiooni või asutuse liigist, kus nad töötavad;

(ii) nende teaduslikust või tehnoloogilisest erialavaldkonnast;

(iii) nende teadus- ja arendustegevuse aluseks olevatest põhjustest;

(iv) nende teadus- ja arendustegevusega vahetult seotud rakendusvõimalustest;

(v) nende kutse- või tööalasest staatusest;

(b) teadus- ja arendustegevust toetavatest ning sellesse panustavatest tehnikutest, tugimeeskonnast ja tudengitest;

(c) asutustest ja üksikisikutest, kes vastutavad teadus- ja arendustegevuse eest, ning teistest teaduse aspektidest, sealhulgas teadusharidusest, teadusalasest teabevahetusest, reguleerimisest ja poliitikast, järelevalvest, rahastusest, värbamisest, vastastikusest hindamisest ja teaduskirjastamisest.

3. Teadlastele, kes tegelevad teadus- ja arendustegevusega osalise tööaja alusel, kohaldatakse seda soovitusi ainult teadus- ja arendustegevuse ajal ning kontekstis.

II. Teadlased riikliku poliitika kujundamise kontekstis

4. Sellega, milliseid põhimõtteid liikmesriigid rakendavad seoses teaduse, tehnoloogia ja uuenduste ning nende käsitlemisega; viisiga, kuidas nad kasutavad teadust ja tehnoloogiat poliitikakujundamises ja üldisemalt; ning ennekõike sellega, kuidas nad teadlasi kohtlevad, peaksid nad näitama üles asjakohast suhtumist ja võtma meetmeid, et teadus- ja arendustegevus ei toimuks eraldiseisvalt, vaid riikide ühiste jõupingutuste lahutamatu osana, mille eesmärk on luua inimlikum, õiglane ja kaasav ühiskond, et kaitsta ja suurendada nii praeguste kui ka tulevaste põlvkondade kultuurilist ja materiaalselt heaolu ning panustada ÜRO ideaalide ja rahvusvaheliselt kokku lepitud eesmärkide saavutamisse, jättes samas teadusele kui sellisele piisavalt ruumi.

5. Et nende jõupingutusi toetaks kindel teadus-, tehnoloogia- ja uuendussüsteem, peaksid liikmesriigid looma ning oluliselt parandama inimeste ja ühiskonna võimekust, sealhulgas järgmiselt:

(a) edendama teadus- ja arendustegevust kõigis ühiskonna valdkondades, mida rahastatakse avalikest, era- ja mittetulunduslikest allikatest;

(b) leidma endale personali, asutused ja meetodid, mis on vajalikud riikliku teadus-, tehnoloogia- ja uuenduspoliitika arendamiseks ja kohaldamiseks;

(c) tugevdama teaduskultuuri ning suurendama avalikku usaldust ja teaduse toetamist kogu ühiskonnas ennekõike teadusteabe loomist ja kasutamist puudutava jõulise ja teadliku demokraatliku debati ning teaduskogukonna ja ühiskonna vahelise dialoogi abil;

(d) kehtestama sobivad meetmed teaduseetika käsitlemiseks ning teadusandmete ja nende rakendusviiside kasutamiseks, ennekõike iseseisvate, valdkonnaülestes ja pluralistlike eetikakomiteede loomise, edendamise ja toetamise abil, et hinnata inimuuringutega kaasnevat eetilisi, õiguslikke, teaduslikke ja ühiskondlikke probleeme, anda nõu teadus- ja arendustegevuses esinevates eetilistes küsimustes, hinnata teaduslikku ja tehnoloogilist arengut ning edendada teadus- ja arendustegevusega seotud arutelu, haridust, üldsuse teadlikkust ja eetikanõuete järgimist;

(e) edendama teadus- ja arendustegevust, mis võib aidata kaasa rahu tagamisele, aga ka teaduse ja tehnoloogia vastutustundlikule ja rahumeelsele rakendamisele;

(f) tunnistama teadus- ja arendustegevuse olulisust teadmiste omandamisel, konfliktide algpõhjuste ja mõjuga tegelemisel ning säästva arengu saavutamisel ning

(g) kasutama otsuste tegemisel ja poliitikas teaduslikke ja tehnoloogilisi teadmisi.

6. Liikmesriigid peaksid käsitlema teadus- ja arendustegevuse rahastamist kui riiklikku investeringut, millest saadav tulu on üldjuhul kindlasti pikaajaline, ning võtma kõik asjakohased meetmed, et teavitada avalikkust pidevalt sellise investeringu põhjendustest ning muidugi ka selle hädavajalikkusest.

7. Liikmesriigid peaksid kasutama teaduslikke ja tehnoloogilisi teadmisi otsuste tegemisel ja rahvusvaheliste suhete põhimõtete kujundamisel. Selleks peaksid nad parandama teadusdiplomaatia alast võimekust.

8. Liikmesriigid peaksid looma teadlastele võimalusi osaleda riikliku teadus-, tehnoloogia- ja uuenduspoliitika kujundamises. Ennekõike peaks iga liikmesriik tagama, et neid poliitikaprotsesse toetaksid asjakohased institutsionaalsed mehhanismid, mis saavad teadlastelt ning nende kutseorganisatsioonidelt piisavalt nõu ja tuge.

9. Liikmesriigid peaksid looma keskkonna, et teadlased, kes annavad poliitikakujundajatele ja teistele ametiisikutele nõu, saaksid seda teha vastutustundlikul viisil, mille raames tuvastatakse huvide konfliktid.

10. Iga liikmesriik peaks kehtestama oma vajadustele kohandatud protseduurid, et teadlased mõistaksid teadus- ja arendustööd tehes oma vastutust avalikkuse ees ning neil oleks ühtlasi iseseisvus oma ülesande ning teaduse ja tehnoloogia arengu kohaselt. Tuleb igati arvesse võtta, et riiklik poliitika peaks toetama teadlaste loovust ja põhinema teadusliku arengu jaoks hädavajaliku iseseisvuse ja vabaduse austamisel.

11. Eespool nimetatud eesmärke silmas pidades ja teadlaste liikumisvabaduse põhimõtet austades peaksid liikmesriigid pühenduma üldise vajaliku keskkonna loomisele ning pakkuma eritingimusi teadlaste moraalseks ja materiaalseks toetamiseks ning julgustamiseks, kuna see:

(a) tagab kõrgetasemeliste inimeste piisava huvi ja usalduse, et teadus- ja arendustegevus pakub mõistlikke võimalusi ja õiglasel tasemel turvalist karjääri, seega kindlustab riigi teadlaste pideva ja kestva juurdekasvu;

(b) loob kodanike seas võimalused üksteise ja rahvusvahelise teadus- ja tehnoloogiakogukonna kolleegide hulgas hinnatud teadlaste kogumi kujunemiseks ning soodustab selle asjakohast kasvu;

(c) innustab teadlasi (või noori, kes soovivad saada teadlasteks), kes on saanud oma hariduse, väljaõppe või kogemused välismaalt, oma kodumaale tagasi pöörduma ja seal töötama.

III. Teadlaste algne haridus ja väljaõpe

12. Liikmesriigid peaksid arvestama asjaoluga, et tõhus teadustöö nõuab teadlastelt hea teadustava järgimist ja intellektuaalset küpsust, mis hõlmab kõrgetasemelisi intellektuaalseid omadusi ja eetikapõhimõtete austamist.

13. Selliste kõrgetasemeliste teadlaste arengu toetamiseks peaksid liikmesriigid võtma meetmeid, et:

(a) kõigil inimestel oleks võrdsed võimalused teadus- ja arendustöös vajaliku koolihariduse ja väljaõppe saamiseks, ilma et neid diskrimineeritaks rassi, nahavärvuse, päritolu, soo, soolise identiteedi, seksuaalse sättumuse, vanuse, emakeele, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, rahvusliku, etnilise või ühiskondliku päritolu või sünnipärase sotsiaalse seisundi või puude tõttu, ning et kõigil, keda saadab edu, oleks võrdne juurdepääs teadusvaldkonnas saadaolevatele töökohtadele;

(b) kaotada võimaluste ebavõrdsus;

(c) aktiivselt julgustada naisi ja teisi alaesindatud rühmadesse kuuluvaid inimesi kaaluma karjääri teadusvaldkondades, et heastada endisaegset ebavõrdsust ja süstemaatilist tõrjutust, ning püüelda naiste ja teiste alaesindatud rühmade vastaste eelarvamuste kaotamise poole töökeskkondades ja hindamisprotsessides;

(d) kasvatada inimestes nende hariduse ja väljaõppe olulise osana teenistusvaimu seoses teaduse arengu aga ka nende ühiskondlike ja ökoloogiliste kohustustega kaaskodanike, kogu inimkonna, tulevaste põlvkondade, kogu maa ja selle kõigi ökosüsteemide, säästva arengu ning kaitsmise suhtes;

(e) tagada võrdne ja vaba juurdepääs teaduskirjandusele, -andmetele ja -sisule, sh kaotades teadustulemuste avaldamisele, jagamisele ja arhiveerimisele seatud piirangud.

14. Kuivõrd see on kooskõlas pedagoogidele ja haridusasutustele vajaliku ja asjakohase sõltumatusena, peaksid liikmesriigid toetama kõiki haridusalgatusi, mille eesmärk on:

(a) parandada koolides ja teistes ametlikes ja mitteametlikes keskkondades teadus-, tehnoloogia-, tehnika- ja matemaatikaalast haridust;

(b) lisada õppekavadesse valdkondadevahelisi ning kunsti- ja disainielemente ning kõigi teadusvaldkondade, aga ka näiteks suhtlemis-, juhtimis- ja korraldamisõskuste kursusi;

(c) lisada iga valdkonna õppekavadesse ja kursustesse teadus- ja arendustegevuse eetilisi tahke või arendada neid;

(d) töötada välja ning kasutada hariduslikke meetodeid järgmiste isikuomaduste ja mõtteviiside äratamiseks ning stimuleerimiseks:

(i) teaduslik meetod;

(ii) intellektuaalne ausus, tundlikkus huvide konfliktide suhtes ja teadusega seotud eetikapõhimõtete austamine;

(iii) võime tegeleda probleemi või olukorraga asjakohaselt ja proportsionaalselt, arvestades kõikide inimlike tagajärgedega;

(iv) oskus vaadelda ühiskondlike ja eetilisi tagajärgi eri probleemide puhul, mis hõlmavad uute teadmiste otsimist ning mille olemus võib esialgu paista üksnes tehnilisena;

(v) valvsus teadus- ja arendustegevuse tõenäoliste ning võimalike ühiskondlike ja keskkonnatagajärgede suhtes;

(vi) valmisolek teistega suhtlemiseks mitte ainult teadus- ja tehnoloogiaringkondades, vaid ka neist väljaspool, mis omakorda eeldab valmisolekut teha meeskonnatööd mitme ameti kontekstis.

IV. Õigused ja kohustused teaduses

15. Liikmesriigid peaksid meeles pidama, et teadlaste kutsumust saab olulisel määral parandada, kui neid julgustatakse mõtlema oma tööst kui teenitusest nii oma kaaskodanike kui ka -inimeste heaks üldisemalt. Liikmesriigid peaksid püüdma oma suhtumises teadlastesse ja nende kohtlemisel toetada seda ulatuslikku vastutustunnet.

Teaduse ühiskondlik ja eetiline aspekt

16. Liikmesriigid peaksid kooskõlas soovitusel lõikega 4 soodustama selliste tingimuste loomist, mis võimaldavad teha kõrgetasemelist teadust vastutustundlikul viisil. Selleks peaksid liikmesriigid kehtestama meetodid ja võtma kõik asjakohased meetmed, et tagada teadlaste ja teiste isikute, keda see soovitus puudutab, õiguste ja kohustuste täielik kasutusvabadus, austus, kaitse ja toetamine. Selleks on:

(a) määratletud järgmised soovituslikud teadlaste õigused ja kohustused:

(i) töötada intellektuaalse vabaduse vaimus, et püüelda oma äranägemise järgi teadusliku töö otsimise, seletamise ja kaitsmise poole. Intellektuaalne vabadus peaks hõlmama nende sõltumatu hinnangu kaitset lubamatu mõjutamise eest;

(ii) panustada nende programmide sihtidesse ja eesmärkidesse, kus nad osalevad, ning inimlikult, teaduslikult ja ökoloogiliselt vastutustundlike meetmete kindlaksmääramisse; ennekõike peaksid teadlased püüdma vähendada teadustöö mõju elus katsealustele ja looduskeskkonnale ning olema teadlikud varade tõhusa ja säästva majandamise vajalikkusest;

(iii) väljendada vabalt ja avatult oma arvamust teatud projektide eetilise, inimliku, teadusliku, ühiskondliku või keskkondliku väärtuse kohta ning olukordades, kus teaduse ja tehnoloogia areng rikub inimeste heaolu, väärikust ja inimõigusi või on nn kahesuguse kasutusega, on neil õigus lõpetada nendes projektides osalemine, kui nende südametunnistus seda nõuab, ning kasutada oma õigust ja kohustust väljendada vabalt oma arvamust nende probleemide suhtes ning teatada nendest;

(iv) panustada konstruktiivselt teadusesse, kultuuri ja haridusse ning teaduse ja uuenduste edendamisse oma riigis, aga ka riiklike eesmärkide saavutamisse, kaaskodanike heaolu parandamisse, keskkonna kaitsesse ning rahvusvaheliste ideaalide ja eesmärkide saavutamisse;

(v) suurendada juurdepääsu uurimistulemustele ja osaleda teadusandmete jagamises teadlaste ja poliitikakujundajatega ning võimaluse korral avalikkusega, olles samas teadlik olemasolevatest õigustest;
(vi) juhtida tähelepanu nii võimalikele kui ka tegelikele huvide konfliktidele tunnustatud eetikakoodeksi järgi, mis toetab teadus- ja arendustegevuse eesmärke;
(vii) kaasata oma teadus- ja arendustegevusse jooksvalt: inimuringutes osalejate teavitamist, et tagada nende teadlik nõusolek, kontrollmehhanismid elavate katsealustele ja keskkonnale avaldatava kahjuliku mõju vähendamiseks ning konsultatsioonid kogukondadega, mille liikmeid võib uurimistegevus mõjutada;
(viii) tagada, et allikatest, sealhulgas põlisrahvastelt ning traditsioonilistest, kohalikest ja muudest teadmiste allikatest saadud teave on nõuetekohaste viidetega, tunnustatud ja hüvitatud, samuti see, et tulemusena saadud teadmised jõuavad tagasi teabeallikateni;

(b) teadlasi värbavate ja/või teadust rahastavate, juhtivate või suunavate isikute või ametiasutuste soovituslikud õigused ja kohustused on järgmised:

- (i) täita ja kasutada eespool punktis a sätestatuga võrdväärseid kohustusi ja õigusi, eeldusel et need õigused ja kohustused ei takista teadlasi nende kohustuste ja õiguste täitmisel ja kasutamisel;
- (ii) soodustada punktis a ja punkti b alapunktis i nimetatud kohustuste järgimist ja õiguste kasutamist, kehtestades sealhulgas asjakohaseid mehhanisme, näiteks eetikakomisjone, ning tagada teadlaste kaitse karistuste eest;
- (iii) täielikult austada üksikute teadlaste intellektuaalomandi õigusi;
- (iv) järgida seda soovituslikku muus osas ning
- (v) määratleda võimalikult selgelt ja kitsalt olukorrad, mille puhul nad peavad vajalikuks punktides a ja b sätestatud soovituslikest kohustustest ja õigustest kõrvale kalduda.

17. Liikmesriigid peaksid võtma kõik asjakohased meetmed, et innustada kõiki teisi teadlaste tööandjaid järgima eespool lõikes 16 toodud soovitusi.

Teadustöö rahvusvaheline aspekt

18. Liikmesriigid peaksid tunnustama teadus- ja arendustegevuse rahvusvahelist ulatust ning sellega seoses andma endast kõik, et aidata teadlasi, sealhulgas:

(a) looma vabalt koostöösuhteid arenenud ja arengumaade teaduskogukondadega, et rahuldada kõikide riikide vajadusi ning edendada nende arengut, järgides ühtlasi riiklike õigusakte, tehes sealhulgas kultuurilist ja teaduslikku koostööd ning töötades välja kahe- ja mitmepoolseid lepinguid, mis võimaldavad arengumaadel suurendada oma võimet osaleda teaduslike teadmiste, asjakohase oskusteabe ning nende hüvede loomises ja jagamises, sealhulgas tuvastada ja leevendada ajude äravoolu mõju;

(b) tagama võrdse juurdepääsu teadusele ja sellest saadud teadmistele mitte ainult ühiskondliku ja eetilise inimarengu eeldusena, vaid ka olulise eeltingimusena teaduskogukondade täieliku potentsiaali realiseerimiseks üle kogu maailma;

(c) kehtestama põhimõtted, mille eesmärk on toetada teadlasi töötama vabalt välja andmeid ja haridusressursse ning panustama nende jagamisele, näiteks virtuaalsete ülikoolide kaudu;

(d) tagama intellektuaalomandi reguleerimise kontekstis, et teaduslikesse teadmistesse tehtud panustele on nõuetekohaselt viidatud, samuti intellektuaalomandi kaitse ning avatud juurdepääsu ja teadmiste jagamise vahelise tasakaalu, aga ka traditsiooniliste teadmiste allikate ja toodete kaitse;

(e) rakendama biopiraatluse, ebaseadusliku elundi-, koe-, proovi-, ning geneetiliste ressursside ja materjalide vastaseid meetmeid, tagades ühtlasi inimõiguste, põhivabaduste ja inimväärkuse kaitse ja isikuandmete konfidentsiaalsuse.

19. Pidades silmas, et teadusuuringud võivad parandada arusaama kogu inimkonna ellujäämise ja heaoluga seotud teguritest, peaksid liikmesriigid toetama teadlaste asjakohaseid algatusi, võttes sealjuures arvesse:

(a) teaduse mõju tulevastele põlvkondadele;

(b) eri eluvormide vahelisi seoseid;

(c) inimeste rolli ja vastutust keskkonna, biosfääri ja bioloogilise mitmekesisuse kaitsmisel.

20. Liikmesriigid peaksid tagama, et kogu riigis või selle osades algatatud, rahastatud või muul viisil toimuv teadus- ja arendustegevus on kooskõlas vastutustundliku uurimistöö põhimõtetega, mis austavad inimõigusi. Ennekõike tuleb rahvusvaheliste inimuringutega seoses teha järgmist:

(a) nii vastuvõttev riik (vastuvõtvad riigid) kui ka rahastaja asukohariik (asukohariigid) peaksid tegema rahvusvaheliselt kokkulepitud eetikaraamistike alusel asjakohase eetikakontrolli;

(b) selline teadustöö peaks arvestama vastuvõtivate maade vajadustega ning tunnustada tuleks ka selle panuse olulisust kiireloomuliste üleilmsete terviseprobleemide leevendamisel;

(c) teadusuuringu lepingu ja koostöötingimuste läbirääkimisel tuleks uurimistegevusest saadav kasu ja juurdepääs tulemustele kokku leppida asjaomaste kogukondade täielikul osalusel.

21. Et tagada igaühe õigus saada osa teaduslikust arengust ja selle hüvedest, peaksid liikmesriigid kehtestama ja soodustama koostööpõhise avatud teaduse mehhanisme ning edendama teaduslike teadmiste jagamist, tagades ühtlasi ka teiste õiguste kaitse.

22. Et tagada inimese õigus tervise kaitsele, peaksid liikmesriigid võtma meetmeid, et uurimistegevuse hüvesid ja tulemuste rakendusvõimalusi jagataks kogu ühiskonna ning rahvusvahelise kogukonnaga, eriti arengumaadega.

23. Et teaduslikke ja tehnoloogilisi teadmisi ning nende potentsiaali kasutataks viivitamata kõigi inimeste hüvanguks, peaksid liikmesriigid nõudma teadlastelt ja teistelt pooltelt, kelle kohta see soovitus kehtib, eespool lõigetes 18, 19, 20, 21 ja 22 sätestatud põhimõtete järgimist.

V. Teadlaste tingimused edu saavutamiseks

24. Liikmesriigid peaksid:

(a) pakkuma materiaalset abi, moraalselt tuge ja avalikku tunnustust, et soodustada teadlaste edu teadus- ja arendustegevuses;

(b) tagama teadlastele võrdsed töötamis-, värbamis-, edutamise-, väljaõppe- ja palgatingimused, diskrimineerimata neid rassi, nahavärvi, päritolu, soo, soolise identiteedi, seksuaalse sättumuse, vanuse, emakeele, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, rahvusliku, etnilise või ühiskondliku päritolu või sünnipärase sotsiaalse seisundi või puude tõttu;

(c) toetama alaesindatud rühmadesse kuuluvaid inimesi teadus- ja arenduse alal tööle asumisel ning karjääri tegemisel.

25. Liikmesriigid peaksid töötama välja uuringus osalejate, teadustaristu ja teadusarhiivide kaitsmiseks ja säilitamiseks mõeldud põhimõtted, sealhulgas konfliktiolukordade tarbeks.

26. Liikmesriigid peaksid teaduskirjastamises, sealhulgas avatud juurdepääsuga ajakirjades kirjastamises, muutma normiks vastastikuse hindamise, mis lähtub teaduse kvaliteedi kohta kehtestatud standarditest.

Piisavad võimalused ja vahendid karjääri tegemiseks

27. Liikmesriigid peaksid töötama välja tööpoliitika, mis katab piisaval määral teadlaste vajadused, tehes ennekõike järgmist:

(a) pakkuma teadlastele nende töövaldkonnas piisavaid võimalusi ja vahendeid karjääri tegemiseks, muu hulgas teadus- ja arendustegevuse alal;

(b) andma endast kõik, et teadlased ei peaks üksnes oma töö olemuse tõttu kogema raskusi, mida saaks vältida;

(c) pakkuma püsivas töösuhtes olevatele teadlastele väljaõppeks, karjääri tegemiseks ja/või ümberasumiseks vajalikku rahastust, et vähendada liikuvusest või piiratud kestusega lepingutest tulenevat ebakindlust;

(d) pakkuma noorteadlastele võimalust end olulises teadus- ja arendustegevuses võimete kohaselt proovile panna ning leida endale kiiresti stabiilne töökoht, mis ei pea tingimata olema teadus- ja arendustegevuse alal;

(e) teadvustama, et teadus- ja arendustegevuse eri valdkonnad nõuavad eri tasemel oskusi ja eri kestusega väljaõpet;

(f) edendama ja toetama teadlaste töö avatust, aga ka avatud juurdepääsu kirjandusele ja teadusandmetele kui teadustöö olulistele osadele.

Elukestev õpe

28. Liikmesriigid peaksid soodustama teadlastele vahendite pakkumist, et neil oleks elukestev võimalus hoida end kursis oma ja teiste teadusvaldkondadega, osaledes konverentsidel ja koolitustel ning saades vaba juurdepääsu rahvusvahelistele andmebaasidele, ajakirjadele ja teistele teabeallikatele.

Liikuvus

29. Liikmesriigid peaksid võimaldama ja soodustama teadlaste tööalast liikuvust avaliku ja erasektori ning kõrgharidusasutuste vahel, aga ka teadus- ja arendusvaldkonnast väljaspool.

30. Seoses teadlaste liikumisega teadus- ja arendustegevuse ning teiste avalike ülesannete täitmise vahel peaksid liikmesriigid:

(a) kehtestama protseduurid teadlaste materiaalsete tingimuste regulaarseks ülevaatamiseks, et tagada ka edaspidi nende võrreldavus teiste sarnase kogemuse ja kvalifikatsiooniga töötajate tingimustega ning vastavus riigi elatustasemele;

(b) tutvustama spetsiaalselt vahetusprogrammide kasu saavatele teadlastele mõeldud töötingimusi ning

(c) pakkuma nendest vahetusprogrammide kasu saavatele teadlastele piisavaid karjääri võimalusi.

Osalemine rahvusvahelises teadus- ja tehnoloogiakogukonnas

31. Kooskõlas soovitusel lõikega 16 peaksid liikmesriigid aktiivselt edendama ideede ja teabe vastastikust vahetamist kõigi maailma teadlaste seas, mis on teaduste terviks arenguks ülitähtis; selleks peaksid nad võtma kõik vajalikud

meetmed, et võimaldada teadlastel kogu karjääri vältel osaleda rahvusvahelises teadus- ja tehnoloogiakogukonnas. Liikmesriigid peaksid soodustama sellist liikumist nende territooriumile ja sealt välja.

Tervishoid ja sotsiaalkindlustus

32. Liikmesriigid peaksid nii teadlaste kui ka teiste kõnealuselt teadus- ja arendustegevusest mõjutatud isikute tervise ja turvalisuse huvides tagama, et järgitaks kõiki riiklike regulatsioone ning rahvusvahelisi õigusakte, mis on seotud töötajate üldise kaitsmisega vaenulike või ohtlike keskkondade eest. Sellest tulenevalt peaksid nad tagama, et teadusastutuste juhtkonnad kohaldaksid asjaomaseid ohutusstandardeid; teeksid töötajatele vajalike ohutusprotseduuride alase väljaõppe; jälgiksid ja kaitseksid ohus olevate inimeste tervist; võtaksid nõuetekohaselt arvesse uusi (või võimalikke uusi) ohte, millele on nende tähelepanu juhitud, eriti kui seda on teinud teadlased ise, ja tegutseksid asjakohaselt; samuti peaksid tagama, et tööpäevad ja puhkeajad on mõistliku pikkusega ja et puhkeajad hõlmavad täielikult tasustatavat põhi- ja vanemapuhkust.

33. Liikmesriigid peaksid tagama teadlastele (sarnaselt teiste töötajatega) piisavad ja võrdsed sotsiaalkindlustustingimused, mis vastavad nende vanusele, soole, perekondlikule ja tervislikule seisundile ning nende töö olemusele.

Tulemuste hindamine

34. Liikmesriigid peaksid töötama välja ja kehtestama asjakohased hindamissüsteemid oma teadustöötajate tulemuste sõltumatuks, läbipaistvaks, sootundlikuks ja astmeliseks hindamiseks (kasutades selleks rahvusvahelisi võrdlusi, et järgida head tava), mis:

(a) arvestab nõuetekohaselt töö kõigi aspektide, sealhulgas väljaannetele tehtud kaastööde, patentide, juhtimise, õpetamise, teavitustegevuse, järelevalve, koostöö, eetikanõuete järgimise ning teaduslase teabevahetusega;

(b) arvestab nõuetekohaselt tulemuste mõõtmise olemusliku keerukusega, võttes sealjuures arvesse teemade ja valdkondade vahelise liikuvuse mõju, valdkondadevaheliste piiride hägustumist, uute valdkondade tekkimist ja vajadust hinnata üksikisiku jõudluse kõiki aspekte kontekstisiseselt;

(c) ühendab asjakohased mõõtmistulemused üksikisiku jõudlusele antud sõltumatu eksperthinnanguga (vastastikune hindamine) töö kõigi aspektide, sealhulgas eespool punktis a mainitud aspektide puhul;

(d) arvestab läbipaistvalt pere eest hoolitsemisega seotud töökatkestustega ja soodustab algatuste abil võrdset kohtlemist, et perega seotud puhkused, sealhulgas vanemapuhkus, ei mõjutaks negatiivselt töötajate karjääri ja teadustööd;

(e) soodustab algatuste abil kogu teadusliku protsessi (andmed, meetodid, tarkvara, tulemused jne) jagamist ning noorteadlaste juhendamist.

Eneseväljendus avaldamise kaudu

35. Liikmesriigid peaksid toetama ja soodustama teadlaste saadud tulemuste avaldamist ning laiendama seda ka nende kasutatud andmetele, meetoditele ja tarkvarale, et abistada neid teadusteabe jagamisel ning väljateenitud tunnustuse saavutamisel, samuti teaduse, hariduse ja kultuuri üldise edendamise eesmärgil.

36. Et edendada teadust kui avalikku hüve, peaksid liikmesriigid soodustama juurdepääsu, sealhulgas vaba juurdepääsu teadmistele ning looma selleks tingimused.

37. Liikmesriigid peaksid tagama, et kõikidele teadlaste teaduslikele ja tehnoloogilistele tulemustele oleks tagatud asjakohane intellektuaalomandi õiguslik kaitse ning ennekõike patendi- ja autoriõiguste seaduse pakutav kaitse.

38. Olukordades, kus teadlastele on seatud tulemuste avaldamise või jagamise piirangud, peaksid liikmesriigid tagama, et:

(a) need piirangud oleksid rangelt minimeeritud, kooskõlas avaliku huvi ning töötajate ja kaastöötajate huvidega, kooskõlas teadlaste nõuetekohase viitamise ja tunnustamisega seoses saadud tulemustega ning töötingimustes nõuetekohasel ja selgel viisil kirjalikult kindlaks määratud;

(b) protseduurid, mille alusel saavad teadlased kindlaks teha, kas selles lõikes mainitud piirangud kehtivad konkreetse olukorra puhul, ning mehhanism, mille alusel nad saavad vastuväiteid esitada, oleksid selgelt ära märgitud.

Tunnustamine

39. Liikmesriigid peaksid tagama, et teadlastel oleks võimalik:

(a) saada vabalt neile adresseeritud küsimusi, kriitikat ja soovitusi kolleegidelt üle kogu maailma, aga ka sellise suhtluse ja sellest tuleneva teabevahetuse pakutavat intellektuaalset stimulatsiooni;

(b) kasutada rahus oma teaduslikest saavutustest tulenevat rahvusvahelist tuntuust.

40. Samamoodi peaksid liikmesriigid võtma kasutusele järgmised normtavad:

(a) kirjalikud sätted, mis lisatakse teadlaste teenistustingimustesse ja mis määravad selgelt ära nende (ja vajaduse korral ka teiste huvirühmade) õigused (olenevalt olukorrast) seoses nende panusega tehnilise oskusteabe avastamisse,

loomisse, parandamisse või kaubastamisse, mis võib toimuda teadlaste teadus- ja arendustegevuse käigus või selle tulemusena;

(b) tööandja peab alati enne töölepingu sõlmimist juhtima teadlaste tähelepanu nende kirjalikele sätetele.

Mõistlik paindlikkus teadlaste värbamise tingimusi sätestavate tekstide tõlgendamisel ja rakendamisel

41. Liikmesriigid peaksid tagama, et teadus- ja arendustegevus ei muutuks pelgalt rutiiniks. Seepärast peaksid nad jälgima, et kõiki tekste, mis käsitlevad teadlaste palkamise tingimusi või reguleerivad teadlaste töötingimusi, piiritletaks ja tõlgendataks nõuetekohase paindlikkusega, et vastata teadus- ja arendustegevuse nõuetele. Seda paindlikkust ei tohiks aga kasutada selleks, et allutada teadlasi tingimustele, mis on halvemad teiste sarnase kvalifikatsiooni ja vastutusega töötajate tingimustest.

Mitmesuguste huvide edendamine koostöös teadlastega

42. Liikmesriigid peaksid kooskõlas töötajate üldiste õigustega ja ajendatult soovitusel lisas nimetatud rahvusvahelistes õigusaktides sätestatud põhimõtetest tunnustama täielikult õiguspärase ja tegelikult soovitatavana teadlaste soovi koonduda ametiühingute sarnastesse organisatsioonidesse ja õpetatud seltsidesse, et kaitsta ja edendada oma individuaalseid ja kollektiivseid huvisid. Kõikidel juhtudel, kui on vaja kaitsta teadlaste õigusi, peaks nendel organisatsioonidel olema õigus toetada teadlaste põhjendatud väiteid.

43. Liikmesriigid peaksid teadlaste tööandjatena tunnustama oma suurt vastutust ja näitama eeskuju teistele teadlaste tööandjatele ning selleks, et tagada teadlastele kõikides teadus- ja arendustegevuse keskkondades piisavad töötingimused, peaksid liikmesriigid võtma meetmeid, et innustada kõiki teadlaste tööandjaid kohaldama ja kasutama mehhanisme, poliitikasuundi ja tavasid, mis vastavad lõigetes 24, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41 ja 42 sätestatud põhimõtetele.

VI. Soovituse rakendamine ja kasutamine

44. Liikmesriigid peaksid püüdnud selle soovitusel seoses oma toimingute laiendamise ja täiendamise poole, tehes koostööd kõikide riiklike ja rahvusvaheliste organisatsioonidega, kelle tegevus jääb selle soovitusel kohaldamisala ja eesmärkide piiresse, ennekõike: UNESCO riiklike komisjonide, rahvusvaheliste organisatsioonide, teaduse ja tehnoloogia valdkonna haridustöötajaid esindavate organisatsioonide, tööandjate, teadlasi koondavate õpetatud seltside, kutse- ja ametiühingute, teaduskirjanike ja naisteadlaste ühingute ning noorte- ja tudengiorganisatsioonidega.

45. Liikmesriigid peaksid toetama eespool mainitud organite tööd sobivate vahenditega, sealhulgas asjaomaste põhimõtete kehtestamisega.

46. Liikmesriigid peaksid regulaarselt teadlaste tingimused üle vaatama ja liigendama andmeid nii palju kui võimalik, eriti soo alusel.

47. Liikmesriigid peaksid tegema kõigi teadlasi esindavate organisatsioonidega valvsat ja aktiivset koostööd, et tagada viimastele võimalus võtta üldkasuliku töö vaimus endale kohustusi ja õigusi ning saavutada oma staatuse tunnustamine kooskõlas selles soovitusel kirjeldatuga.

VII. Lõppsätted

48. Olukorras, kus teadlaste staatus on teatud küsimustes parem kui selles soovitusel määratletud miinimumnorm, ei kasutata selle soovitusel tingimusi selleks, et saavutatud staatust halvendada.

Teadust ja teadlasi käsitleva soovitusel lisa valitud rahvusvahelistest dokumentidest ja muudes tekstidest, mis käsitlevad üldisemalt töötajaid või kitsamalt teadlasi

A. Rahvusvahelise tööorganisatsiooni konverentsidel vastu võetud rahvusvahelised konventsioonid

Ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kaitse konventsioon (1948)
Organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse konventsioon (1949)
Konventsioon võrdse tasustamise kohta (1951)
Sotsiaalkindlustuse miinimumnormide konventsioon (1952)
Töö- ja kutsealast diskrimineerimist käsitlev konventsioon (1958)
Kiirguskaitse konventsioon (1960)
Töövigastushüvitiste konventsioon (1964)
Invaliidsus-, vanadus- ja toitjakaotustoetuste konventsioon (1967)
Arstiabi ja haigustoetuste konventsioon (1969)
Benseeni konventsioon (1971)

B. Muud konventsioonid

Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon (1883)
Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon (1886)
Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste rahvusvaheline pakt (1966)
Konventsioon rassilise diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (1965)
Sõjalisel ja muul vaenulikul eesmärgil keskkonna mõjutamise keelustamise konventsioon (ÜRO, 1976)
Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (ÜRO, 1979)
Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon (ÜRO, 1992)

Keemiarelvade väljatöötamise, tootmise, varumise ja kasutamise keelustamise ning nende hävitamise konventsioon (ÜRO, 1993)
Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping (1994)
Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni autoriõiguse leping (1996)
Patendiõiguse leping (2000)
Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokoll (2014)
Euroopa konventsioon patenditaotluste jaoks vajalike formaalsete kohta (Euroopa Nõukogu, 1953)
Katsetes ja muul teaduslikul eesmärgil kasutatavate selgroogsete loomade kaitse Euroopa konventsioon (Euroopa Nõukogu, 1976)
Isikuandmete automatiseeritud töötlemisel isiku kaitse konventsioon (Euroopa Nõukogu, 1981)
Inimõiguste ja biomeditsiini konventsioon: inimõiguste ja inimväärkuse kaitse bioloogia ja arstiteaduse rakendamisel (Euroopa Nõukogu, 1997)
Inimõiguste Ameerika konventsiooni lisaprotokoll majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste valdkonnas (1988)

C. Rahvusvahelise tööorganisatsiooni konverentsidel vastu võetud rahvusvahelised soovitused

Soovitus kollektiivlepingute kohta (1951)
Vabatahtliku lepitamise ja vahekohtu soovitus (1951)
Kiirguskaitse soovitus (1960)
Soovitus nõustamise kohta (valdkondlikul ja riiklikul tasandil) (1960)
Töövigastushüvitiste soovitus (1964)
Invaliidsus-, vanadus- ja toitjakaotustoetuste soovitus (1967)
Ettevõttesisese suhtlemise soovitus (1967)
Kaebuste läbivaatamise soovitus (1967)
Arstiabi ja haigustoetuste soovitus (1969)
Töötajate esindajate soovitus (1971)
Benseeni käsitlev soovitus (1971)

D. Muude valitsustevaheliste organisatsioonide vastu võetud soovitused

Soovitus teaduse ja tehnoloogia statistika rahvusvahelise standardimise kohta (UNESCO, 1978)
Komisjoni 11. märtsi 2005. aasta soovitus Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhendi kohta (Euroopa Komisjon, 2005)

E. Muud valitsustevahelised algatused

Teherani proklamatsioon (1968)
Maailma tegevuskava teaduse ja tehnoloogia rakendamiseks arengu eesmärgil (ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu, nõuandekomitee teaduse ja tehnoloogia rakendamiseks arengu eesmärgil (ACAST), 1971)
ÜRO inimkeskkonna konverentsi deklaratsioon (Stockholm, juuni 1972)
Otsus nüüdisaegse teaduse ja tehnoloogia rolli kohta riikide arengus ning vajaduse kohta tugevdada riikidevahelist majanduslikku, tehnilist ja teaduslikku koostööd (ÜRO Majandus- ja Sotsiaalnõukogu 10. augusti 1973. aasta otsus nr 1826)
Riikide majanduslike õiguste ja kohustuste harta (ÜRO peassamblee 12. detsembri 1974. aasta otsus nr 3281)
Deklaratsioon teaduse ja tehnoloogilise arengu kasutamise kohta rahu huvides ja inimkonna hüvanguks (ÜRO peassamblee 10. novembri 1975. aasta otsus nr 3384)
Deklaratsioon rassi ja rassiliste eelarvamuste kohta (UNESCO, 1978)
Viini deklaratsioon ja tegevuskava (1993)
Deklaratsioon praeguste põlvkondade kohustuste kohta tulevaste ees (UNESCO, 1997)
Inimgenoomi ja inimõiguste ülddeklaratsioon (UNESCO, 1997)
Teaduse ja teadusandmete kasutamise deklaratsioon (UNESCO ja ICSU, 1999)
Rahvusvaheline deklaratsioon inimeste geneetiliste andmete kohta (UNESCO, 2003)
Bioetika ja inimõiguste ülddeklaratsioon (UNESCO, 2005)
UNESCO strateegia teadusandmete ja uurimistegevuse avatud juurdepääsu edendamise panustamisel (UNESCO 2012)
Muudame maailma: säästva arengu tegevuskava aastaks 2030 (2015)
Frascati käsiraamat 2015: Teadusuuringuid ja eksperimentaalarendust käsitlevate andmete kogumise ja esitamise suunised (OECD)
Oslo käsiraamat: Juhised tehnoloogilise uuendustegevuse andmete kogumiseks ja tõlgendamiseks, 3. väljaanne (OECD ja Eurostat, 2005)

F. Koostaja: Üleilmne Intellektuaalse Omandi Organisatsioon (WIPO)

Leiutiste tüüpseadus arengumaade jaoks (1965, muudetud kujul)
Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni arengukava (2007)

G. Koostaja: Rahvusvaheline Teadusnõukogu (ICSU)

Tekstide pealkirjad
Avaldus teaduse põhiolemuse kohta
Teadlaste harta
Teaduse antud võimaluste tasakaalustamata rakendamise tulenevatest ohtudest (ICSU teaduse ja selle ühiskondlike suhete komitee (CSSR), edastatud kõigile ICSU liikmetele ICSU peassamblee palvel selle 5. istungjärgul, 1949)
Otsus teadlaste vaba liikumise kohta (vastu võetud ICSU peassamblee 14. istungjärgul Helsingis 16.–21. septembril 1972)
5. statuut pealkirjaga „Principle of Universality (Freedom and Responsibility) of Science“ („Teaduse universaalsuse põhimõte (vabadus ja vastutus“), (2011)

Arenguriikidele keskenduv teadusandmete jagamine (november 2011)
Teaduse vabadus, vastutus ja universaalsus (2014)

H. Koostaja: Maailma Teadustöötajate Föderatsioon (WFSW)

Teadustöötajate harta (Maailma Tuleviku-uuringute Föderatsiooni keskkogu, veebruar 1948)
Teadustöötajate õiguste deklaratsioon (Maailma Tuleviku-uuringute Föderatsiooni keskkogu, aprill 1969)

I. Muud algatused

Russelli-Einsteini manifest (Pugwash, 1955)
Helsingi deklaratsioon (Maailma Arstide Liit (WMA), 1964, muudetud kujul)
Buenos Airese vanne (1988)
Rahvusvahelised biomeditsiiniliste inimuuringute eetikajuhtnõõrid (Rahvusvaheliste Meditsiiniteaduste Organisatsioonide Nõukogu (CIOMS), 2002, muudetud kujul)
Singapuri deklaratsioon teaduse usaldusväärsest (2. üleilmne hea teadustava konverents (WCRI), 2010)
Euroopa teaduseetikakoodeks (Euroopa akadeemiate ühendus ALLEA, 2011, muudetud kujul)
Akadeemiatevaheline Nõukogu (2012), Vastutustundlik käitumine üleilmses teadustöös, aruanne
Nagasaki deklaratsioon (Pugwashi Nõukogu, 2015)
2016. aasta oktoobri Genfi deklaratsioon (naisinseneride ja -teadlaste rahvusvaheline võrgustik (INWES), 2016)

Järelevalve

- Soovitus, mille järelevalve eest vastutab täitevkoogu ([lisateave](#))